

UN DIAMANT ÎNTUNECAT

Titlul cărții*, reluând titlul unui poem, pune memoria, cea care ține viu trecutul, sau, mai mult, chiar viața (genetic, putem vorbi de o memorie a speciei sau, mai restrâns, de una a ascendenților individului), într-o postură paradoxală, prin asocierea cu opusul ei. Staticul copleșește dinamicul, o criză căreia îi putem presupune soluționarea printr-un potențial transfer: cititorul e pus în postura unui cercetător care descoperă o inscripție într-o limbă pierdută și, încet, cu șovăieli și poticneli, încearcă s-o înțeleagă, fără a avea vreodată certitudinea că demersul său e corect: „Memoria unui mort este perna mea plină de voci / Seară de seară când traduc o nouă limbă din somnul / În care îmi vorbește un occident facil de corpuri suite pe o cruce”.

Primul lucru pe care îl face evident volumul e dificultatea, ca să nu spun imposibilitatea de a-l prinde într-o formulă. Până acum a fost revolta, îndreptată mai ales înspre exterior. Acum, aceasta pare a-și fi schimbat sensul – interiorul e cel vizat. Și, ca expresie a acestuia, poemul, coerența sa, care nu e dinamitată, ci doar subminată, în așa fel încât să se fissureze, să-și arate derizoriul, într-un nimic diferit de cel al condiției noastre.

Ar fi trebuit să-i recitesc volumele anterioare (și ceea ce am scris despre ele) pentru a avea certitudinea absolută a ceea ce urmează să afirm, dar certitudinile sînt de obicei o măciucă (sau altă armă contondentă) în mîna celor care le posedă, așa că îmi asum riscul de a spune că una din trăsăturile noi e înțelepciunea stoică a acceptării unei realități pe care n-o poți schimba: „Orice gînd e mereu contrazis de cineva din afara minții / Poate un crîmpei din tine care surîde la orice și se pare / Greu pe lumea asta și m-am trezit că sînt de acord cu / Ceea ce nu îmi plăcea în clipa trezirii. Deturnat dar nu / De frumusețe. / Sînt în afara jocului – și jocul se joacă înainte”.

După care urmează mai vechea trăsătură a aceleiași (auto)marginalizării, a aceleiași (auto)excluderi pe care le știam. Doar că, de data asta, prin imaginarea unor mici societăți utopice (de fapt, suspect de asemănătoare cu lumea noastră din ce în ce mai distopică), destrămînd numaidecît orice iluzie cu privire la realitatea lor, a lui sau a cititorului; finalul poemului *Latină porno* marchează o îmblînzire a tonului, o enunțare mai *soft* a acestei situații în lume: „pentru contemporanii mei poezia sa e o latină porno / fin caligrafiată pe vespasiana lumii înconjurătoare”.

Lumea distopică, viziunea unui viitor / prezent alternativ mai apare și sub forma unei viziuni, tulburător de posibile, și, prin aceasta, înfricoșătoare: „Singular pe mal strivit între liniile reci ale timpului sub / un nou soare dinamic privit de un pescar care liniștea cu ochi / albaștri apa – unde aș putea atinge degetele celor nenăscuți / vreodată în imposibila speranță că le-aș deschide virtuțile / prin care să ajungă mai repede la noi. Maeștrii unei lumi uscate / nesus-puse nedorind nimic nedispuși la șansa nașterii și a morții / un dans etern în flăcări. Printre ei mă rog pînă în clipa cînd / voi fi doborît în halele unde au inventat fundația noii lumi. / Mîntea mea va străluci încă o clipă după ce vor șterge ultima / fotografie a timpului: om cu copac în dreptul gurii”.

Rămînînd în aceeași zonă, mai putem vorbi de uitare, adică de ștergerea din (urmată de revenirea în) memorie, condimentată cu autoironie: „Da, sînt periferic / În constelația unde toți se visează mărimi glaciare”, „Nu am făcut epocă și nu-mi pasă nici anul ăsta”. Sau de *clinamen*, figura constitutivă a lumii moderne, și, de asemenea, unul din tipurile de influență discutate de Harold Bloom în *Anxietatea influenței*: „Trebuie să fie frumos după ce pleci / Niște oameni rămîn cu gîndul la tine / Se străduiesc să-și amintească de bine”, ceea ce, conform propriei imagini de sine, „Un ins comun făcut din rare revelații și complicate ratări”, reprezintă o performanță.

Între ironie și sarcasm („Discut pe stradă despre umanism cu un cîine despre felul în care / Scriitorii sînt etilotestul societății / Un tip aproape socratic – am fost înjurat și așa uitat părăsit prăbușit”) vorbim despre dez-iluzionare, sau poate dez-amăgire, în primul rînd față de poezie (de parcă ar fi fost vreodată iluzionat sau înșelat sau amăgit pînă la capăt de ceva): „Băietate, scoate-ți din cap poezia și apucă-te / Cu dinții de tivul materiei / Pînă și ultimul vierme e mai precis decît tine – / Drumul prin măr trece prin sîmburi / Dar tu nu vezi decît florile roz / Biet fluture păcălit de gramatici și de zei”. Ori de condiția noastră de înfrînti, cu care am face bine să ne obișnuim: „Eu și gustul ăsta de înfrînt care îmi face atît de bine”.

Înfrîngere care nu e totală – rămîne libertatea, confuză și anarhică: „Toți trebuie să fie / Liberi să meargă pe unde vor – puterea vieții vrea asta. / Pe cerul gurii voastre au văruit minciuna cu buze microase / Precum doica odraslei

născută să fie șeful Securității. / E ca și cum la vreun exchange mai libertin ai schimba / Un episcop înstelat pe un mitropolit inamovibil / Și ți-ar da și rest. / Amin”. Și, de asemenea, refuzul. Refuzul total, consecvent, fără compromisuri: „Să-mi amintesc mereu să refuz când mă vor lua cu asalt mitocanii / Cu blîndă ironie nu ursuz să întind un deget palid lung – Afară! – / Cel cu care-am scris *nu pot să rîd în secolul ăstora nici mort* / Nu pot vorbi nici mort cu morții ăștia nici măcar a doua oară”.

Erotica reprezintă o nouă (mai precis, reînnoită) dimensiune a poeziei lui Coande. Aici, ea se caracterizează printr-o neașteptată prețiozitate a expresiei: π este 3,14 (și așa mai departe), dar și începutul unui cuvînt ce denumește realitatea în jurul căreia se învîrtește poemul și, în anumite momente / pentru anumite persoane, lumea: „Nasul ei / era de două ori mai lung decît al ochioasei egiptene / iar pisica-i era de două ori mai neagră și mai crudă decît vicleana Bast a ipocritei Nefertiti / π r pătratul dintre picioare era o Pi / cu mult mai mare decît vă puteți imagina / Osiris Baal îi dau tîrcoale crudul Seth (ba chiar și Ra). / În delta ei de porfirogenetă am poposit de-atîtea ori spre ziuă / ca marinarul care stors pe mare vede steaua ce-l aduce acasă”.

În *Ce alegi?*, opțiunile autorului, *timpul* sau *carnea* sînt termenii unei dileme insolubile, la care de obicei răspundem spontan, și tot de obicei regretăm imediat; chiar avînd posibilitatea unei noi alegeri, cel mai probabil că nu am fi mai mulțumiți a doua oară: „Din ce ai vrea să fie mîna mea, din carne sau din timp? / Dacă din timp este făcută atunci mătasea ei va șterge carnea ta, / așa cum șterge praful de pe bibelouri vechi un pămătuf de aur, / fără să-i pese ce atinge, fără să știe ce mîngîie, / plimbînd doar tije calme pe suprafețe unde cutremurul / se pregătește din adîncuri. Nu e omul un zeu nepăsător. / Dacă din carne, dimpotrivă, îți dorești să fie, / ea va intra în carne să te mîngîie, dar carnea este lacomă / și cere mereu alte mîngîieri – te poate părăsi pentru o altă apă. / Nimeni nu rezistă singur în vârtejul ei. Așadar, ce îți dorești, / timp sau carne? Clipa dulce sau eternitatea sumbră?”

În *Nemuritoarea mea vară* e vorba de ezitare, atît a poemului cît și a interpretului său (dacă lăsăm la o parte un discret ecou din Mazilescu); e vorba de remușcare, de regret, de o stare greu de prins în cuvinte, atît din punctul de vedere al expresiei, cît și din cel al înțelegerii, singurul instrument cît de cît adecvat fiind cel al empatiei, asociate cu speranța transmițerii acesteia: „Și-acum, dacă sînt lipsit de iubire poezia mea este / Mai ascuțită, mai aspră? Un

rege ticălos care / Și-a exilat cîndva inima și-acum o compătimește / Născut duminica mi-am descoperit tîrziu chipul/ Pentru că-n restul zilelor nu aveam nevoie de el / Așa cum nu am nevoie să mă simt mîhnit / După ce fostul meu trup de la doisprezece ani / Un obiect perisabil strălucitor nu are încredere / decît în cei pe care i-a rănit din neatenție”.

În lumea lui Coande întîlnim o materie respingătoare (și, de ce să n-o zicem, argeziană) *biziitul mucegaiului fosforescent*, asociată cu expresia corespunzătoare acestei materii și, din nou, cu marginalizarea: „Cînd îmi umplea bietul ghiozdan de tablă cu ou și marmeladă / Pentru grădinița de copii unde tare m-am simțit singur și pieziș. / Un băiat rămas în duminica lui”.

Absurdul, lipsa de sens, lipsa de motivație în a căuta / institui un sens sînt de asemenea normale într-o lume a absenței vreunei reguli, a vreunei previzibilități: „E mai ușor să faci poezie atunci cînd nu e nimeni pe scenă / Iar inspirația vine de peste tot [...] / Scena e la fel de goală ca atunci./ Atunci e acum”. O lume stăpînită de un enigmatic macabru al realității sensibile: „Nu sta în pădure cînd plouă și se face seară / Frunzele vor șușoti ciupercile vor clătina / Înce-tișor din cap doar prima oară / Puiul de șarpe nu-și va aminti cine era / Nu toți oamenii merită să fie copii / Eu îți spun asta la ureche dar tu știi / Melcii au văzut ceva dar nu pot spune / Soarele tăcu dar într-un fel anume / Punga de plastic știe / Că inima era acu’ o oră / Vie” și în care circulă nestingherit prin poeme un personaj ambiguu aparținînd unui simbolism personal, Harum-Scarum: „Aici, Harum-Scarum m-a privit cu ochii săi dubli / A rîs în timp ce se îndepărta într-o găleată plină cu carne / Din care curgeau stropi ai poemului gata tocat, mărunțit / Numai bun să fie prăjit”.

Pentru ca, în *Fantoma*, poemul care încheie volumul, poetul să realizeze o mantra *ad hoc*, sub motoul *puneți cîinii pe poezi!*. Structura e, presupunem, un canon personal al autorului, fiecare din poezii invocați, interbelici, postbelici, postcomuniști, fiind introdus prin formula *Cretinii care*. Cretinii care se fac vinovați de contestarea sau neînțelegerea adecvată a cîte unui poet, și care, de fapt, nu au avut acces decît la fantoma acestuia. Pentru ca totul să se relativizeze, pentru ca autorul să nu se cruțe nici pe el însuși în final, într-un autoportret totuși tandru: „Nu eu am scris acest poem fățarnic/ Fantoma mea l-a scris./ Un docetist blînd”.

*Nicolae Coande, *Memoria unui mort este memoria mea*, Casa de Editură Max Blecher, Bistrița, 2019.